

עכנאי מגובב *Echium glomeratum* פורח בחבל הים

תיכוני (יוני 2017)

כתבה: ערגה אלוני

עכנאי מגובב *Echium glomeratum* (זיפניים), הוא עשב דו-שנתי המתנשא בעת הפריחה עד לגובה של 2 מ'. בחורף, הצמח מפתח שושנת עלים פשוטים מוארכים הצמודים לקרקע. בהמשך צומח עמוד תפרחת שאינו מסתעף, המתנשא לגובה. עמוד התפרחת זיפני, הזיפים בהירים ומצויים על כל שטח פני הגבעול. העלים על עמוד התפרחת יושבים, פשוטים ומאורכים, מסורגים על הגבעול, שפתם חלקה. קצה העלה מחודד. עורק בהיר ובולט, מחלק את העלה לשני חלקים שווים. זיפים דקים בהירים מכסים את שטח פני העלה. זיפים זקופים וארוכים שבסיסם הוא גבשושית, מצויים על עמוד הפריחה ואונות הגביע.

עכנאי מגובב - גבעול ועלים. צילמה: ערנה אלוני ©
העלים יושבים, הזיפים בהירים והגבעול מפוספס לעתים בחום-ירוק

הפרחים מגובבים בתפרחת, מסודרים על ענפים קצרים המתפתחים בחיק העלים. הפרח דו מיני, צבעו ורוד חיוור, ארכו 13-20 מ"מ. הגביע מאוחה בבסיסו ולו 5 שינים קצרות וחדות. הכותרת הנתונה בגביע, מאוחה דמוית משפך א-סימטרי או צינור מתרחב שבקצהו 5 שינים קצרות מעוגלות. בפרח 5 אבקנים שאורך זיריהם אינו שווה. הם ארוכים, ורודים אדמדמים, המאבקים קטנים, עגולים ותכולים. עמוד העלי גבוה מיתר אברי הפרח; שסוע בקצהו לשתי אונות בדומה ללשון נחש העכן. **עכנאי מגובב** פורח מחודש אפריל עד יולי, והוא מואבק ע"י חרקים בעיקר מיני דבורים. הפרי מכיל 4 פרודות דמויות ביצה בעלות שלוש מקצועות, שטח פניהן מקומט. הפרודות מוגנות ע"י אונות הגביע.

עכנאי מגובב - פריחה. צילמה: ערנה אלוני ©

מימין לשמאל לפי הסדר - 1. תחילת הפריחה; 2. הפרחים בודדים בחיק עלים; 3. עמוד תפרחת בפריחה מלאה; 4. כותרת הפרח א-סימטרית, מאוחה. האבקנים בולטים ועמוד העלי גבוה
להגדלה - לחצו על התמונות

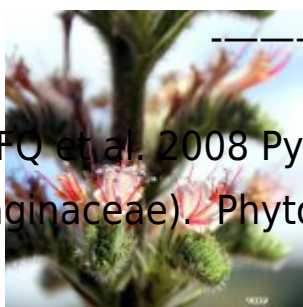
עכנאי מגובב נפוץ בבתי-גידול שונים. הוא מצוי בקרקעות כבדות מוצפות בחורף, בגדות נחלים ומאגרי מים, על טרשי גיר רך ובזלת, בהרים וכן בצידי דרכים. הוא שכיח בנוף מצפון הארץ ומרכזה עד הרי יהודה. תפוצתו העולמית היא ארצות מזרח הים התיכון.

עכנאי מגובב מכיל באבריו אלקלואידים (Pyrrolizidine alkaloids) המשמשים כתרופה כנגד גידולים סרטניים. כמות החומר המצויה בו גבוהה מאשר בצמחים אחרים מהמשפחות מורכבים, קטניות וסחלבניים שגם בהם מצויים חומרים אלה. אלקלואידים אלה מיוצרים בצמח ומגינים עליו מאוכלי עשב, בעיקר זחלי פרפרים וחיפושיות.

מינים אחדים ממשפחת הזיפניים מגודלים כצמחי גינון כמו **זכריני**, **סינפיטון**, **עוקץ עקרב**, ומיני **עכנאי**. בשנים האחרונות הוכנס לגינות הנוי **עכנאי הדור** שהוא אנדמי לאי מדירה שמצפון לאיים הקנריים. עכנאי זה מרהיב ביופי צבע פרחיו הכחולים. הוא מתפשט ע"י זרעים הנובטים בגינה בקלות.

ספרות:

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

Alali FQ et al. 2008 Pyrrolizidine alkaloids from *Echinium glomeratum* (Boraginaceae). Phytochemistry 69: 2341-2346.

=====

ציטוט: אלוני ע 2017 עכנאי מגובב *Echium glomeratum* פורח בחבל הים תיכוני (יוני 2017), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 4.
<https://www.kalanit.org.il/echium-glomeratum>